Úradný vestník
Európskej únie

SK
Séria C

C/2025/773

11.2.2025

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Revízia Územnej agendy 2030 – Smerom k prístupu, ktorý bude vo väčšej miere integrovaný a občiansky a užšie spätý s politiku súdržnosti

(stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(C/2025/773)

Spravodajca: **Stefano PALMIERI**

Poradca	Marco CELI, za spravodajcu
Rozhodnutie plenárneho zhromaždenia	18. 1. 2024
Právny základ	článok 52 ods. 2 rokovacieho poriadku
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	6. 11. 2024
Prijaté na plenárnom zasadnutí	5. 12. 2024
Plenárne zasadnutie č.	592
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	176/0/2

1. Závery a odporúčania

1.1. EHSV zdôrazňuje, že Územná agenda 2030 zohráva strategickú úlohu pri podpore územnej súdržnosti a zvládaní hospodárskych, sociálnych a environmentálnych výziev, ktorým čelia jednotlivé regióny, hoci zdroje, ktoré EÚ vyčlenila, vôbec nepostačujú na zamedzenie centralizačným trendom na jednotnom trhu.

1.2. EHSV sa domnieva, že Územná agenda 2030 musí podporovať piatu slobodu v rámci vnútorného trhu spomínanú v správe Enrica Lettu, teda „slobodu zostať“ na mieste, kde sa človek rozhodol žiť, a plne zaručiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť zabezpečením verejných služieb všeobecného záujmu, primeranými dopravnými spojeniami a podporou udržateľného prostredia a kvality života. Zároveň, ako sa uvádza v správe Maria Draghiho, musí všetkým územiam zaručiť možnosť využiť miestne príležitosti na rozvoj vďaka opatreniam, ktoré pomôžu zabezpečiť a posilniť ich konkurencieschopnosť (pričom treba stimulovať investície do inovácií, ďalšieho vzdelávania a odbornej prípravy, podnikania, environmentálnej udržateľnosti, digitálneho rozvoja atď.).

1.3. EHSV podčiarkuje, že vďaka dôrazu na spravodlivejšiu a ekologickejšiu Európu je Územná agenda 2030 v súlade s dlhodobými cieľmi EÚ a poskytuje pevný základ pre integrované územné plánovanie.

1.4. EHSV konštatuje, že napriek opatreniam EÚ zameraným na testovanie a vykonávanie Územnej agendy 2030, sa na miestnej a regionálnej úrovni zatiaľ plne nevyužili výhody, ktoré môže táto agenda priniesť z hľadiska podpory súdržnosti a spravodlivého rozvoja.

1.5. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité posilniť vzájomnú prepojenosť Územnej agendy 2030 a politiky súdržnosti. Územná agenda 2030 je strategický nástroj na podporu regiónov, v ktorom sa stanovujú priority v záujme riešenia výziev, ktorým čelia, pričom politika súdržnosti zabezpečuje jej realizáciu prostredníctvom financovaním cielených projektov, pomáha znižovať rozdiely a presadzovať udržateľný rast v jednotlivých regiónoch EÚ.

1.6. EHSV považuje za potrebné, aby sa zlepšilo informovanie a zapojenie občianskej spoločnosti do plánovania a vykonávania Územnej agendy 2030, pričom poukazuje na riziko, že by sa mohli prijať iniciatívy a projekty, ktoré by neboli plne v súlade s potrebami konečných príjemcov politík a stratégií EÚ: občanov a sociálnych a hospodárskych partnerov.

1.7. EHSV upozorňuje, že EÚ čelí krízam a prechádza systémovými zmenami, v dôsledku čoho narastajú narušenia a riziká (sociálne, hospodárske, environmentálne atď.). Navrhuje preto, aby sa v Územnej agende 2030 výslovne zdôraznilo, že je nevyhnutné systematicky prihliadať na odolnosť.

1.8. EHSV víta vytvorenie a testovanie Územnej agendy 2030, ktoré prebieha prostredníctvom pilotných akcií, zdôrazňuje však, že je ešte široký priestor, ako možno zlepšiť uplatňovanie postupov integrovaného územného rozvoja (sociálneho, hospodárskeho a environmentálneho), ktoré podporujú snahy zabezpečiť územnú súdržnosť založené na zásadách zodpovednosti a subsidiarity. V tejto súvislosti sa EHSV domnieva, že pilotné projekty by sa mali v každom prípade realizovať v jednom alebo vo viacerých regiónoch vo všetkých členských štátoch, čo v súčasnosti neplatí.

1.9. Vzhľadom na vnútorné a vonkajšie faktory sa EHSV domnieva, že o súdržnosť, udržateľnosť a odolnosť územných celkov EÚ sa nemožno usilovať izolovanie a pomocou bežných nástrojov. EHSV preto odporúča, aby sa územná agenda začlenila do procesu európskeho semestra v súlade s usmerneniami siete ESPON.

1.10. EHSV odporúča zaistiť maximálnu koordináciu Územnej agendy 2030 s politikou súdržnosti. To sa dá zabezpečiť pomocou funkčných partnerstiev medzi mestskými a vidieckymi oblasťami a integrovaných projektov zameraných na zvýšenie udržateľnosti a odolnosti miestnych hospodárskych, sociálnych a environmentálnych systémov (v mestských oblastiach, ako aj na ich funkčných územiach a vo vidieckych okrajových oblastiach).

1.11. EHSV zdôrazňuje, že je potrebné posilniť prítomnosť zástupcov sociálnych a hospodárskych partnerov v súlade so zásadou partnerstva v oblasti územného (miestneho a regionálneho) rozvoja. Podčiarkuje, že vhodným príkladom vyváženého zastúpenia sú programy miestneho rozvoja vedeného komunitou ([1]), kde môžu zástupcovia verejnej správy tvoriť maximálne 50 % členov partnerstva.

1.12. EHSV zdôrazňuje, že je potrebné rozvíjať postupy a iniciatívy zamerané na lepšie zosúladenie Územnej agendy 2030 s potrebami a výzvami EÚ, ako aj na lepšiu súčinnosť s Lipskou chartou a Urbánnou agendou pre EÚ.

1.13. EHSV považuje za dôležité, aby sa pri uplatňovaní Územnej agendy 2030 sústredila pozornosť na tieto priority: boj proti zmene klímy, prispôsobenie sa demografickým zmenám, konsolidácia integrovaného prístupu v záujme vyváženého územného rozvoja a posilnenie občianskeho a participatívneho prístupu občianskej spoločnosti.

1.14. EHSV zdôrazňuje, že treba investovať do posilnenia sociálnej infraštruktúry, aby sa zlepšil prístup k službám zdravotnej a sociálnej starostlivosti, najmä vo vidieckych a okrajových oblastiach ([2]). Je nevyhnutné zavádzať iniciatívy, ktoré uľahčujú integráciu migrantov a podporujú komunity s klesajúcim počtom obyvateľov pomocou programov sociálneho začlenenia.

1.15. EHSV podčiarkuje, že je dôležité podporovať rozvoj striebornej ekonomiky ([3]), vytvárať pracovné a vzdelávacie príležitosti pre mladých ľudí a ženy a podporovať digitalizáciu a inovácie v odvetviach, ktoré reagujú na potreby starnúceho obyvateľstva.

1.16. EHSV považuje za prioritu podporovať vyvážený a udržateľný územný rozvoj posilnenou spoluprácou medzi všetkými úrovňami verejnej správy a integrovanou koordináciou regionálnych politík v oblasti dopravy, zdravotnej starostlivosti a opatrovateľských služieb, životného prostredia, energetiky a poľnohospodárstva. Je nevyhnutné zabezpečiť spravodlivé rozdelenie zdrojov a príležitostí medzi všetky európske regióny, zlepšiť dopravnú infraštruktúru a zmenšiť digitálnu priepasť, aby sa zabezpečila lepšia konektivita.

([1]) LEADER/CLLD explained | The European Network for Rural Development (ENRD).

([2]) Fransen, L., del Bufalo, G., Reviglio, E., Boosting Investment in Social Infrastructure in Europe – Report of the High-Level Task Force on Investing in Social Infrastructure in Europe, Discussion Paper 074/január 2018, Európska komisia – European Association Long Term Investors.

([3]) The EU Commission promotes the Silver Economy | Interreg Europe.

1.17. EHSV považuje za nevyhnutné, aby sa zlepšili znalosti vedúcich pracovníkov a zamestnancov verejnej správy v súvislosti s Územnou agendou 2030 prostredníctvom budovania kapacít. Iniciatívy v oblasti odbornej prípravy a zvyšovania úrovne zručností im umožnia riešiť zložité územné problémy a zohľadniť priority územnej agendy v miestnych opatreniach, čím sa podporí účinnejšia a udržateľnejšia správa vecí verejných.

1.18. EHSV upozorňuje, že treba podporovať inkluzívnejšie a participatívnejšie územné rozhodovanie väčším využívaním verejných konzultácií a participatívnych postupov, ktoré umožnia aktívne zapojenie organizácií občianskej spoločnosti, sociálnych partnerov, nadácií a iných filantropických organizácií a občanov. Miestnym komunitám by sa mali poskytnúť potrebné nástroje a právomoci, aby mohli ovplyvňovať rozhodnutia, ktoré sa týkajú ich územia, pričom treba podporovať komplementárnosť verejných finančných zdrojov EÚ s cieľom posilniť postavenie komunít.

1.19. EHSV zdôrazňuje, že je dôležité zabezpečiť transparentnosť rozhodovacích procesov, zaistiť prístup k relevantným údajom a informáciám a jasne informovať občanov o dôvodoch rozhodnutí. V záujme spravodlivejšej spoločnosti je nevyhnutné, aby všetky sociálne skupiny vrátane menšín a zraniteľných skupín boli zastúpené pri rozhodovaní o územných otázkach vďaka prijímaniu politík, ktoré sa snažia odstrániť nerovnosti a podporujú sociálne začlenenie.

1.20. EHSV podporuje pri realizácii územných projektov spoluprácu medzi orgánmi verejnej správy a zainteresovanými stranami a žiada, aby boli miestne samosprávy zapojené do strategického plánovania a medziregionálnej spolupráce.

1.21. EHSV považuje za nevyhnutné podporovať demokratickejšiu, inkluzívnejšiu a zodpovednejšiu správu vecí verejných, v rámci ktorej občania a organizácie občianskej spoločnosti aktívne pomáhajú formovať budúcnosť územia, kde žijú.

2. **Súvislosti a všeobecné pripomienky**

2.1. Územná agenda 2030 ([4]) je medzivládny dokument, ktorý podporuje územnú súdržnosť v EÚ a má priniesť výhody všetkým európskym územným celkom a občanom. Hoci zdroje EÚ na súdržnosť neboli postačujúce na boj proti centralizačným trendom na jednotnom trhu, Územná agenda 2030 a Kohézny fond sa zamerali na hospodárske, sociálne a environmentálne výzvy. Na uplatňovanie Územnej agendy 2030 síce neexistujú žiadne priame nástroje, vyzýva sa v nej však na začlenenie územného rozmeru do všetkých politík verejnej správy s cieľom dosiahnuť, aby bola Európa spravodlivejšia a ekologickejšia.

2.1.1. Zdroje EÚ vyčlenené na súdržnosť neboli nikdy ani zďaleka postačujúce na to, aby sa mohlo zamedziť centralizačným trendom na jednotnom trhu. Územná agenda (pokiaľ bola považovaná za prioritu) a Kohézny fond však zohrávali kľúčovú úlohu pri zvládaní hospodárskych, sociálnych a environmentálnych výziev, ktorým čelia rôzne regióny.

2.1.2. Prostredníctvom Územnej agendy 2030 sa posilňujú nástroje, ktoré majú všetkým európskym územiam a ich obyvateľom zaručiť vyhliadky na rozvoj a súdržnosť (spravodlivejšia Európa), ako aj uplatňovanie postupov a stratégií na ochranu životného prostredia a na pomoc pri rozvoji území a hospodárskych systémov v súlade s prioritami environmentálnej udržateľnosti a obehového hospodárstva (ekologickejšia Európa).

2.2. Riadenie Územnej agendy 2030 je založené na viacúrovňovej spolupráci európskych, národných, regionálnych a miestnych inštitúcií. Kľúčovú prvky zahŕňajú: koordináciu územných politík Európskou komisiou a členskými štátmi, aktívnu účasť miestnych a regionálnych samospráv s cieľom reagovať na potreby území a mechanizmy monitorovania a hodnotenia na zabezpečenie transparentnosti a neustáleho zlepšovania.

2.2.1. V roku 2021 bolo spustených sedem pilotných akcií, ktoré majú podnietiť kľúčových aktérov, aby konali, a ukázať, ako možno ciele Územnej agendy 2030 konkrétne plniť na miestnej a regionálnej úrovni. Cieľom týchto akcií financovaných z finančných prostriedkov zapojených členských štátov je otestovať inovatívne miestne orientované prístupy prispôsobené miestnym špecifikám.

([4]) https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_summary_jul2021_sk.pdf.

2.3. Pri uplatňovaní Územnej agendy 2030 zohráva dôležitú úlohu občianska spoločnosť, jej zapojenie však zatiaľ nie je dostatočne docenené, o čom svedčia ťažkosti s aktívnym zapojením sociálnych a hospodárskych partnerov, najmä pokiaľ ide o najzraniteľnejšie skupiny. Občianska spoločnosť musí byť do väčšej miery zapojená, aby sa zaručilo inkluzívne riadenie, pri ktorom sa bude prihliadať na potreby rozličných územných aktérov a ktoré pomôže zlepšiť kvalitu života v rôznych európskych regiónoch.

2.4. V Územnej agende 2030 sa podporuje posilnenie územného rozmeru všetkých politík na všetkých úrovniach verejnej správy s dôrazom na tieto priority:

— Územná súdržnosť: podporovať rovnováhu a udržateľný rozvoj rôznych územných celkov EÚ znižovaním hospodárskych, sociálnych a kultúrnych rozdielov medzi nimi.

— Partnerstvo a viacúrovňové riadenie: aktívne zapájať územných aktérov na všetkých úrovniach rozhodovania, podporovať dialóg a spoluprácu medzi rôznymi územnými samosprávami a propagovať participatívne a inkluzívne riadenie.

— Hospodársky rozvoj a konkurencieschopnosť: podporovať hospodársky rozvoj, inováciu a konkurencieschopnosť európskych regiónov a území podporou podnikania, zamestnanosti, digitalizácie a prístupu k infraštruktúre.

— Environmentálna a sociálna udržateľnosť: zabezpečiť environmentálnu a sociálnu udržateľnosť európskych území, podporovať prechod na obehové a nízkouhlíkové hospodárstvo, ochranu životného prostredia a prírodných zdrojov, ako aj harmonickú koexistenciu ľudských činností a životného prostredia.

2.5. Územná agenda 2030 je užitočný nástroj na pomoc európskym územiam pri riešení týchto konkrétnych výziev, ktoré sa vzhľadom na ich zložitosť a význam nemôžu riešiť individuálne a bežnými prostriedkami:

— územná súdržnosť: zaručiť, aby mali všetky regióny EÚ rovnaké príležitosti na hospodársky a sociálny rozvoj,

— environmentálna udržateľnosť: podporovať udržateľný rozvoj, ktorý bude zohľadňovať environmentálne požiadavky a zabezpečí ochranu prírodných zdrojov, v súlade s cieľmi udržateľného rozvoja,

— hospodárska konkurencieschopnosť: podporovať hospodársky rast a inovácie vo všetkých európskych regiónoch s cieľom zaistiť vytváranie pracovných miest a hospodársku prosperitu,

— miestna a regionálna správa vecí verejných: zlepšiť regionálnu a miestnu správu vecí verejných vďaka zapojeniu všetkých zainteresovaných aktérov do navrhovania územnej politiky,

— koordinácia politík: podporovať väčšiu koherentnosť a koordináciu európskych a vnútroštátnych politík v snahe zaistiť efektívne využívanie územných zdrojov a príležitostí,

— sociálne začlenenie: zaručiť, aby všetci ľudia bez ohľadu na to, kde žijú, mali rovnaké možnosti podieľať sa na hospodárskom, spoločenskom a politickom živote.

2.6. Prepojenie medzi Územnou agendou 2030, Lipskou chartou a Urbánnou agendou pre EÚ (pozri stanovisko *Revízia Územnej agendy EÚ, Lipskej charty a Urbánnej agendy pre EÚ* ([5])) je zrejmé z ich spoločných cieľov, hlavných zásad a strategických prístupov. Hoci tieto dokumenty majú odlišné zameranie a vznikli v odlišných situáciách, vzájomne sa prelínajú a posilňujú v záujme podpory udržateľného a integrovaného územného a mestského rozvoja v celej EÚ.

2.6.1. Pokiaľ ide o prepojenie s Územnou agendou 2030, treba zdôrazniť aj priority stanovené v Ľubľanskej dohode a príslušnom viacročnom pracovnom programe na roky 2022 – 2026, a to konkrétne: lepšiu reguláciu, lepšie financovanie a lepšie vedomosti (tri piliere dohody, ktoré by sa, ako sa uvádza v politickom vyhlásení, mali skoordinovať s ostatnými európskymi a medzinárodnými programami udržateľného rozvoja miest).

([5]) Pozri stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Revízia Územnej agendy EÚ, Lipskej charty a Urbánnej agendy pre EÚ* (Ú. v. EÚ C 429, 11.12.2020, s. 145).

2.7. Územná agenda 2030 je úzko prepojená s rôznymi stratégiami a politikami EÚ. Svedčia o tom spoločné ciele, komplementárnosť opatrení a synergie vo financovaní.

2.7.1. **Politika súdržnosti** ([6]) – Územná agenda 2030 sa zameriava na znižovanie územných rozdielov a podporu vyváženého rozvoja, ktoré sú tiež hlavnými cieľmi politiky súdržnosti EÚ. Európske štrukturálne a investičné fondy (ESIF), najmä Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR) a Európsky sociálny fond (ESF), podporujú projekty zamerané na priority agendy, ako je environmentálna udržateľnosť a sociálne začlenenie.

2.7.2. **Európska zelená dohoda** – Územná agenda 2030 prispieva k Európskej zelenej dohode, stratégii EÚ, ktorá má pomôcť Európe stať sa do roku 2050 prvým klimaticky neutrálnym kontinentom. Územné iniciatívy propagované v agende, ako je udržateľný rozvoj miest a integrovaný manažment prírodných zdrojov, sú v súlade s cieľmi Zelenej dohody.

2.7.3. **Spoločná poľnohospodárska politika** ([7]) – Územná agenda 2030 podporuje vyvážený územný rozvoj mestských aj vidieckych oblastí a zabezpečuje územnú súdržnosť.

2.7.4. **Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030** ([8]) – Územná agenda 2030 prispieva k ochrane biodiverzity podporou udržateľných postupov využívania pôdy a ochranou prirodzených biotopov v súlade s cieľmi stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030.

2.7.5. **Akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo** ([9]) – Územná agenda 2030 podporuje prechod na obehové hospodárstvo presadzovaním udržateľného hospodárenia so zdrojmi a recyklácie v súlade s akčným plánom EÚ pre obehové hospodárstvo.

2.7.6. **Európska digitálna stratégia** ([10]) – Územná agenda 2030 sa zasadzuje za digitálne začlenenie a technologické inovácie na územiach a podporuje ciele európskej digitálnej stratégie v záujme zlepšenia pripojiteľnosti a digitálnej gramotnosti.

2.8. V kontexte politiky súdržnosti a vykonávacích nástrojov na obdobie rokov 2021 – 2027 je zrejmá priama súvislosť Územnej agendy 2030 so strategickým cieľom 5 „Európa bližšie k občanom“ ([11]). Vzhľadom na tieto skutočnosti treba zdôrazniť strategickú úlohu, ktorú pri uplatňovaní Územnej agendy 2030 zohrávajú nástroje integrovaného plánovania, ako sú integrované územné investície ([12]) a miestny rozvoj vedený komunitou ([13]), a programy Európskej územnej spolupráce (Interreg) ([14]).

2.8.1. Integrované územné investície a miestny rozvoj vedený komunitou, ktoré boli zavedené v roku 2014 na základe skúseností iniciatívy LEADER a posilnené na obdobie 2021 – 2027, potvrdzujú, že pre súdržnosť sú dôležité integrované územné stratégie. Tieto nástroje podporujú prístup k územnému rozvoju zdola nahor, umožňujú zapojiť miestne a regionálne samosprávy a uľahčujú dialóg so zainteresovanými stranami, pričom zároveň posilňujú spoluprácu medzi verejným a súkromným sektorom a medzi rôznymi úrovňami verejnej správy.

2.8.2. Programy Interreg zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore Územnej agendy 2030, strategického rámca, ktorého cieľom je presadzovať vyvážený a udržateľný územný rozvoj v Európe podnecovaním spoločného rozvoja pohraničných oblastí (cezhraničný rozmer), podporou integrácie dopravných sietí, ochrany životného prostredia a manažmentu prírodných zdrojov zo širšieho hľadiska (nadnárodný rozmer) a uľahčovaním výmeny poznatkov a zručností v záujme rovnomernejšieho územného rozvoja (medziregionálny rozmer).

([6]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 159.
([7]) https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/cap-introduction/.
([8]) COM(2020) 380 final.
([9]) COM(2020) 98 final.
([10]) COM(2020) 67 final.
([11]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 159.
([12]) Inforegio – Integrovaná Územná Investícia (europa.eu).
([13]) https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guidelines/2014/guidance-on-community-led-local-development-in-european-structural-and-investment-funds.
([14]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 94.

2.9. Keďže na vykonávanie Územnej agendy 2030 nie sú vyčlenené osobitné finančné prostriedky, využívajú sa rôzne finančné nástroje, ktoré majú členské štáty a regióny k dispozícii. Rozdeľujú sa na dve hlavné kategórie: programy s nepriamym riadením a programy s priamym riadením. Tieto programy podporujú vykonávanie Územnej agendy 2030 vo všetkých územných celkoch a so zreteľom na hospodárske, environmentálne a sociálne ciele. Treba však upozorniť, že postupy využívania programov v duchu komplementárnosti a súčinnosti sa neuplatňujú v dostatočnej miere.

2.9.1. Pokiaľ ide o programy s nepriamym riadením spustené na obdobie rokov 2021 – 2027, mali by sa vyzdvihnúť tieto nástroje:

— Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR) ([15]),

— Európsky sociálny fond (ESF) ([16]),

— Kohézny fond ([17]),

— Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV) ([18]),

— Európsky námorný, rybolovný a akvakultúrny fond (ENRAF) ([19]).

2.9.2. Pokiaľ ide o programy s priamym riadením fungujúce v období rokov 2021 – 2027, treba vyzdvihnúť tieto programy:

— Horizont Európa ([20]),

— LIFE ([21]),

— Erasmus+ ([22]),

— InvestEU ([23]).

3. **Výsledky Územnej agendy 2030**

3.1. Vykonávanie Územnej agendy 2030 prinieslo na územnej úrovni výsledky prostredníctvom pilotných projektov zameraných na testovanie uskutočniteľnosti opatrení a posudzovanie ich účinnosti, ako aj v súvislosti s postupmi, ktoré v regiónoch NUTS 2 ([24]) a NUTS 3 ([25]) realizujú verejné a súkromné subjekty.

3.2. Pokiaľ ide o pilotné projekty ([26]), výsledky ukazujú, že na dosiahnutie cieľov Územnej agendy 2030 je dôležitá viacúrovňová spolupráca a miestne orientovaný prístup. Spojenie inovácie, participácie a adaptácie na miestne špecifiká sa ukázalo ako úspešná stratégia na zvládnutie výziev udržateľného rozvoja:

3.2.1. **Posilnenie viacúrovňovej spolupráce:** pilotné akcie podporili úzku spoluprácu miestnych a regionálnych samospráv a národných vlád. Viedlo to k väčšej súdržnosti v politikách a stratégiách územného rozvoja.

([15]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 60.
([16]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 21.
([17]) Ú. v. EÚ L 231, 30.6.2021, s. 60.
([18]) Ú. v. EÚ L 435, 6.12.2021, s. 1.
([19]) Ú. v. EÚ L 247, 13.7.2021, s. 1.
([20]) Ú. v. EÚ L 170, 12.5.2021, s. 1.
([21]) Ú. v. EÚ L 172, 17.5.2021, s. 53.
([22]) Ú. v. EÚ L 189, 28.5.2021, s. 1.
([23]) Ú. v. EÚ L 107, 26.3.2021, s. 30.
([24]) NUTS 2: základné regióny na uplatňovanie regionálnych politík.
([25]) NUTS 3: malé regióny na osobitné účely.
([26]) Územná agenda 2030 | Budúcnosť pre všetky územia.

3.2.2. **Inovatívne a prispôsobené riešenia:** boli vyvinuté a zavedené inovatívne riešenia prispôsobené miestnym špecifikám. Tieto riešenia sa zameriavali na špecifické problémy jednotlivých regiónov, čím sa zlepšila účinnosť intervencií.

3.2.3. **Participácia a zapojenie zainteresovaných strán:** prostredníctvom dialógov s cieľom dosiahnuť konsenzus sa mohla zapojiť široká škála zainteresovaných strán vrátane občanov, podnikov, mimovládnych organizácií a akademických inštitúcií. Tým sa zabezpečilo, že prijaté riešenia mali širokú podporu a súhlas príslušnej komunity.

3.2.4. **Zlepšenie kvality života:** pilotné akcie priniesli reálne zlepšenie kvality života v príslušných komunitách. Pokrok sa dosiahol napríklad v oblasti environmentálnej udržateľnosti, infraštruktúry, verejných služieb a miestneho hospodárskeho rozvoja.

3.2.5. **Opakovateľné modely:** z pilotných projektov vzišli úspešné modely, ktoré možno zopakovať v iných regiónoch. Tieto modely poskytujú praktické usmernenia, ako uplatňovať stratégie územného rozvoja v rôznych kontextoch.

3.2.6. **Hospodárska prosperita a súdržnosť:** realizované iniciatívy udržateľne podporili miestny hospodársky rast znížením environmentálneho vplyvu a väčším využívaním miestnych zdrojov. Prispelo to k budovaniu odolnejšieho a udržateľnejšieho hospodárstva.

3.2.7. **Zlepšenie inštitucionálnych kapacít:** vďaka spolupráci a výmene poznatkov sa zlepšili kapacity miestnych a regionálnych inštitúcií, pokiaľ ide o plánovanie a vykonávanie účinných politík.

3.2.8. Zatiaľ čo vo fáze vykonávania Územnej agendy 2030 bolo identifikovaných 52 inšpiratívnych príkladov (projekty, iniciatívy a nástroje) využitia územného prístupu pri navrhovaní a vykonávaní politík súdržnosti, rozloženie pilotných akcií v Európe je v skutočnosti úplne nevyvážené.

3.2.8.1. Nemecké federálne a krajinské orgány verejnej správy sú zapojené do piatich pilotných akcií. Poľsko sa podieľa na troch pilotných akciách a Rakúsko, Švajčiarsko, Francúzsko, Luxembursko, Portugalsko, Slovinsko a Nórsko na dvoch. Belgické, české, španielske, chorvátske, írske, holandské, rumunské a švédske orgány sú zapojené len do jednej pilotnej akcie vo fáze spustenia a realizácie. Ostatné členské štáty nie sú zapojené do žiadnych pilotných akcií Územnej agendy 2030. Zdá sa byť dosť nezvyčajné, že niektoré stredomorské členské štáty sa nepodieľajú na pilotných akciách Územnej agendy 2030 (to je prípad Talianska a Grécka), alebo sa zapájajú len vo veľmi malej miere (Španielsko), a že to isté platí pre východné členské štáty.

3.3. Pokiaľ ide o zavádzanie opatrení verejných a/alebo súkromných subjektov v súvislosti s regiónmi NUTS 2 a NUTS 3, priniesli výsledky z hospodárskeho, environmentálneho a sociálneho hľadiska, najmä vďaka realizácii iniciatív podporovaných európskymi programami s nepriamym riadením:

3.3.1. **Zlepšenie územnej súdržnosti:** zníženie sociálnych a hospodárskych rozdielov v záujme väčšej územnej súdržnosti prostredníctvom cieleného prideľovania prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov (EŠIF), z ktorých sa financovali projekty v oblasti infraštruktúry, rozvoja miest a vidieka, ako aj sociálne a hospodárske iniciatívy.

3.3.2. **Integrácia územných politík:** podpora integrovaného prístupu k územnému plánovaniu podnecovaním spolupráce medzi rôznymi politikami EÚ, ako je politika súdržnosti, spoločná poľnohospodárska politika (SPP) a Európska zelená dohoda. Viedlo to k väčšej súčinnosti medzi cieľmi územného rozvoja a ostatnými politikami EÚ.

3.3.3. **Rozvoj miestnych a regionálnych kapacít:** zlepšenie technických a administratívnych kapacít miestnych a regionálnych orgánov, čo uľahčilo navrhovanie a realizáciu komplexných a udržateľných projektov.

3.3.4. **Podpora udržateľného rozvoja:** posilnenie environmentálnej udržateľnosti, napríklad obnovou upadajúcich mestských zón, energetickou efektívnosťou, udržateľnou mobilitou a integrovaným manažmentom prírodných zdrojov.

3.3.5. **Posilnenie územnej spolupráce:** rozvoj cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce prostredníctvom programov, ako je Interreg, ktoré rôznym európskym regiónom uľahčili výmenu osvedčených postupov a realizáciu spoločných projektov.

3.3.6. **Zapojenie zainteresovaných strán:** väčšia participácia sociálnych a hospodárskych partnerov, ako aj občanov, podnikov MVO a akademických inštitúcií na rozhodovaní a územnom plánovaní. Zvýšila sa tým transparentnosť a akceptácia územných politík.

4. Budúcnosť Územnej agendy 2030: ďalší postup

4.1. Budúcnosť Územnej agendy 2030 je úzko spojená s transformáciami procesov rozvoja a súdržnosti európskych území. V týchto procesoch sa musí venovať osobitná pozornosť demografickým zmenám.

4.1.1. Mali by sa podporovať strategické iniciatívy a opatrenia, ktoré umožnia všetkým európskym regiónom udržateľne a inkluzívne sa prispôsobiť krátkodobým a strednodobým dôsledkom demografických zmien. Konkrétne je potrebné:

— posilniť sociálnu infraštruktúru: zlepšiť prístup k službám zdravotnej a sociálnej starostlivosti, najmä vo vidieckych a okrajových oblastiach,

— podporovať sociálne začlenenie: iniciatívy na lepšie začlenenie migrantov a pomoc komunitám s klesajúcim počtom obyvateľov,

— pri rozvoji miestneho hospodárstva prihliadať na striebornú ekonomiku: vytvárať pracovné a vzdelávacie príležitosti pre mladých ľudí a ženy a stimulovať digitalizáciu a inováciu.

4.2. Treba posilniť integrovaný prístup Územnej agendy 2030 v záujme podpory vyváženého a udržateľného územného rozvoja v EÚ a vyzdvihnúť holistickú víziu vzhľadom na vzájomné pôsobenie rôznych sektorových politík a úrovní riadenia:

4.2.1. **Územná súdržnosť:** podporovať vyvážené rozloženie zdrojov a príležitostí medzi jednotlivé európske regióny a znižovať územné rozdiely. Posilniť opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby všetky regióny vrátane menej rozvinutých regiónov mali prístup k príležitostiam na hospodársky a sociálny rozvoj.

4.2.2. **Viacúrovňové riadenie:** podporovať úzku spoluprácu medzi miestnou, regionálnou, národnou a európskou úrovňou verejnej správy s cieľom zabezpečiť koherentnosť politík a intervencií.

4.2.3. **Integrácia sektorových politík:** zabezpečiť koordináciu a súčinnosť politík v oblasti regionálneho rozvoja, dopravy, životného prostredia, energetiky, poľnohospodárstva a ďalších politík a podporovať využívanie nástrojov integrovaného územného rozvoja, ako sú integrované územné investície a miestny rozvoj vedený komunitou, ktoré môžu spoločne posilniť hospodárske, sociálne a environmentálne aspekty s ohľadom na špecifiká území rôznych veľkostí.

4.2.4. **Udržateľnosť a odolnosť:** podporovať postupy, ktoré znižujú vplyv na životné prostredie a zlepšujú dlhodobú udržateľnosť, a presadzovať opatrenia na posilnenie odolnosti regiónov a území voči zmene klímy, aby sa zlepšila adaptačná schopnosť komunít a infraštruktúry.

4.2.5. **Územná konkurencieschopnosť:** podporovať inovácie, výskum a vývoj v snahe zlepšiť konkurencieschopnosť európskych regiónov stimulovaním rozvoja miestnych hospodárstiev pomocou politík, ktoré podporujú podnikanie, digitalizáciu, prístup na svetové trhy a prispôsobenie zručností pracovníkov.

4.2.6. **Prístupnosť a konektivita:** zlepšiť dopravnú infraštruktúru s cieľom zabezpečiť lepšie spojenie medzi regiónmi a so zvyškom sveta a zmenšiť digitálnu priepasť, aby všetky územia a miestne komunity mohli využívať príležitosti, ktoré ponúka digitálne hospodárstvo, pričom sa treba osobitne zamerať na geograficky znevýhodnené oblasti.

4.2.7. **Kvalita života a dobré životné podmienky:** zabezpečiť, aby sa vo všetkých regiónoch poskytovali kvalitné základné verejné služby, ako je zdravotná starostlivosť, vzdelávanie a sociálne služby, a podporovať zdravé a bezpečné prostredie na život, pričom treba venovať mimoriadnu pozornosť kvalite ovzdušia, vody, pôdy a zelených plôch.

4.2.8. **Monitorovanie a hodnotenie:** používať osobitné ukazovatele na monitorovanie pokroku územných politík a hodnotenie vplyvu opatrení, a to nielen prostredníctvom kvantitatívnej analýzy, ale aj vymedzením ukazovateľov, ktoré umožňujú posúdiť kvalitu prijatých opatrení.

4.3. Pre vyvážený rozvoj v regiónoch EÚ je nevyhnutné, aby sa Územná agenda 2030 začlenila do európskeho semestra. Tak by sa zosúladili územné politiky a hospodárske stratégie, zabezpečila koordinovaná reakcia na miestne výzvy a zviditeľnila problematika súdržnosti. Zároveň by to pomohlo znížiť regionálne rozdiely a podporiť inkluzívny rast, pričom by sa maximalizoval dosah verejných politík.

4.3.1. Strategická koordinácia: EHSV sa domnieva, že o súdržnosť, udržateľnosť a odolnosť rôznych územných celkov EÚ sa nemožno usilovať izolovanie a pomocou bežných nástrojov. EHSV preto odporúča, aby sa územná agenda začlenila do procesu európskeho semestra v súlade s usmerneniami siete ESPON.

4.4. Posilnenie občianskeho prístupu a väčšie zapojenie občianskej spoločnosti do Územnej agendy 2030 sú nevyhnutnými podmienkami na zabezpečenie inkluzívnejšieho, demokratickejšieho a udržateľnejšieho územného rozvoja. Treba posilniť mechanizmy participácie, ktoré umožňujú organizáciám občianskej spoločnosti a občanom aktívne prispievať k rozhodovacím procesom, od plánovania územných politík až po ich uplatňovanie v praxi a hodnotenie.

4.4.1. **Zapojenie sociálnych a hospodárskych partnerov:** presadzovať väčšie využívanie nástrojov verejných konzultácií a participatívnych postupov, aby sa do rozhodovacieho procesu mohli zapojiť aj organizácie občianskej spoločnosti, nadácie a iné filantropické organizácie a občania.

4.4.2. **Posilnenie postavenia miestnych komunít:** je nevyhnutné poskytnúť miestnym komunitám a sociálnym subjektom nástroje a kompetencie potrebné na to, aby sa mohli aktívne podieľať na rozhodnutiach o ich území. Prioritou je, aby sa zlepšili znalosti a zručnosti vedúcich pracovníkov a zamestnancov miestnych orgánov verejnej správy, pokiaľ ide o nástroje a metodiky, ktoré poskytuje Územná agenda 2030. Pomohlo by to zaistiť väčšie zapojenie a prístup k príležitostiam, ktoré ponúka Územná agenda 2030, a zvýšiť komplementárnosť medzi všetkými verejnými finančnými zdrojmi EÚ v záujme podpory realizácie.

4.4.3. **Transparentnosť a prístup k informáciám:** zaručiť prístup k relevantným údajom a informáciám o územnom rozvoji a verejných politikách a zabezpečiť, aby boli rozhodovacie procesy transparentné a aby boli občania jasne informovaní o dôvodoch rozhodnutí.

4.4.4. **Sociálne začlenenie a inklúzia:** zabezpečiť, aby boli všetky sociálne skupiny vrátane menšín a zraniteľných skupín zastúpené pri rozhodovaní o územných otázkach a mohli vyjadriť svoje názory. Okrem toho je nevyhnutné, aby politiky podporovali integráciu a sociálnu súdržnosť a bojovali proti nerovnosti a diskriminácii a zároveň propagovali a uplatňovali horizontálny prístup založený na medzigeneračnej solidarite a spravodlivosti ([27]).

4.4.5. **Spolupráca medzi sektormi:** pri realizácii územných projektov podporovať spoluprácu medzi orgánmi verejnej správy, súkromnými podnikmi a organizáciami občianskej spoločnosti. Miestne samosprávy rozhodujúcim spôsobom prispievajú k tomu, aby sa ciele Územnej agendy 2030 premenili na konkrétne opatrenia, a to prostredníctvom strategického plánovania, riadenia zdrojov, medziregionálnej spolupráce a zapojenia komunít.

4.4.6. **Monitorovanie a participatívne hodnotenie:** zabezpečiť zapojenie zástupcov občianskej spoločnosti do postupov monitorovania a hodnotenia územných projektov a politík.

([27]) Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému *Podpora medzigeneračnej solidarity v Európe*, Ú. v. EÚ C, C/2024/6869, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6869/oj.

4.4.7. **Demokratická správa vecí verejných:** podporovať demokratickejšiu, inkluzívnejšiu a zodpovednejšiu správu vecí verejných, v rámci ktorej sú zástupcovia občianskej spoločnosti a občania nielen príjemcami politík, ale aj aktívne pomáhajú formovať budúcnosť územia, kde žijú.

V Bruseli 5. decembra 2024

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Oliver RÖPKE